

Свириденко С. В. - аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

У засобах масової інформації значного резонансу набувають кримінальні провадження щодо окремої категорії осіб, які розслідує Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) відповідності до ч. 5 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України. Суб'єктом цих злочинів, зокрема, є народні депутати України.

Зазначене питання досліджували такі вчені, як О. В. Бондарчук, О. Є. Бойко, А. О. Григоренко, Н. С. Карпов, С. М. Логінова, О. Ю. Татаров.

Порядок проведення досудового розслідування щодо вказаного суб'єкта, а саме зняття з нього депутатської недоторканності, визначено в главі 37 КПК України [1].

Так, у ст. 482 КПК України зазначено, що притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України, його затримання або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України.

Особливості порядку притягнення народного депутата України до відповідальності визначено Конституцією України [2], Законом України «Про статус народного депутата України» [3], Регламентом Верховної Ради України [4] та КПК України.

У ст. 80 Конституції України зазначено, що народних депутатів України не може бути без згоди Верховної Ради України притягнуто до кримінальної відповідальності. Закон України «Про статус народного депутата України» містить аналогічні норми Конституції та КПК України щодо притягнення цього суб'єкта до кримінальної відповідальності.

Конституційний Суд України у рішенні від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003 роз'яснює, що депутатська недоторканність як елемент статусу народного депутата є конституційною гарантією безперешкодного та ефективного здійснення ним своїх повноважень і передбачає звільнення його від юридичної відповідальності у визначених Конституцією України випадках та особливий порядок

притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, а також застосування інших заходів, пов'язаних з обмеженням його особистих прав і свобод.

Також у рішенні від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 вказано, що згода Верховної Ради України на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності має бути одержана до пред'явлення йому обвинувачення у вчиненні злочину відповідно до чинного КПК України (повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення за чинним КПК України 2012 року).

Регламент Верховної Ради України у ст. 218-220 встановлює процедуру розгляду Подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата (Подання). Воно ініціюється прокурором, повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України).

Водночас критерії щодо змісту подання є неврегульованими. Оскільки це є процесуальний документ у кримінальному провадженні, для нього має бути окреслено чіткі вимоги, які повинні мати закріплення не тільки у відомчих актах, ай у КПК України. Регламентом лише зазначено, що Подання повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт учинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного [Кримінальним кодексом України](#).

Подання, що не відповідає вимогам цієї статті, Голова Верховної Ради України повертає ініціатору. Також він пропонує народному депутату, щодо якого внесено Подання, подати протягом п'яти днів письмові пояснення комітету, до відання якого належать питання регламенту, а також доручає зазначеному комітету надати висновок щодо Подання згідно із законом у строк не більш як 20 днів. Причому він може витребувати додаткові матеріали кримінального провадження, заслухати пояснення осіб за клопотанням особи, щодо якої внесено Подання.

Комітет, визначає достатність, законність і обґрунтованість подання, законність одержання доказів, зазначених у поданні, встановлює наявність відповідних скарг.

За відсутності достатніх доказів Голова Верховної Ради України має право повернути Подання разом із вмотивованим висновком комітету з пропозицією подати додаткові обґрунтування. У такому разі комітет зупиняє перевірку і залишає подання без розгляду до дня надходження до комітету матеріалів, які ним вимагаються, або вмотивованої відповіді.

Верховна Рада розглядає на пленарному засіданні внесені Подання не пізніше семи днів із дня подання відповідного висновку комітетом.

Рішення про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Верховна Рада приймає простою більшістю, яке

оформляється постановою. Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України негайно повідомляє Генерального прокурора України (виконувача обов'язків Генерального прокурора України)

Ця процедура викликає низку запитань, на які законодавець не надає жодного роз'яснення. Якою має бути форма Подання? Якщо до Подання пред'явлено такі вимоги, з посиланням на факт учинення народним депутатом злочину, то чи не є це вже фактичним письмовим повідомленням йому про підозру? Це викликає двозначне трактування такої процесуальної дії і неоднозначного розуміння вказаної процесуальної дії як народними депутатами України, так і суспільством загалом. Так, зняття депутатської недоторканності надає органам досудового розслідування можливість проводити відносно народного депутата низку процесуальних дій. Водночас вони можуть не повідомляти йому про підозру в майбутньому взагалі. Це порушує його права як народного обранця і буде впливати на його безпосередню діяльність.

Також не встановлено строки, протягом яких Голова Верховної Ради України повинен передати комітету Подання, не визначено, у який термін Генеральний прокурор України має надати додаткові матеріали кримінального провадження, інші обґрунтування. Усе це впливає на якість і розумність строків проведення досудового розслідування, адже сторона обвинувачення може роками не передавати додаткових матеріалів комітету, а отже, останній не буде спроможний прийняти законне рішення.

До того ж, не визначено, якими критеріями має керуватися комітет щодо вмотивованості й достатності Подання, не вказано, що воно має містити конкретні факти і докази, яким чином комітет має визначати достатність, законність і обґрунтованість Подання, законність одержання зазначених у ньому доказів і встановлювати наявність відповідних скарг. Що мається на увазі під скаргами в цій нормі, адже скаргу, у розумінні кримінального процесуального законодавства України, може подати лише сторона кримінального провадження, а на такій стадії, коли депутатську недоторканність не знято і йому не повідомлено про підозру, народний депутат України не є суб'єктом цих правовідносин.

Зазначені дії учасників комітету неможливо реалізувати без відповідних матеріалів кримінального провадження, беручи до уваги тільки текст Подання.

Тому, на нашу думку, окреслені нормативні документи потребують ґрунтовного доопрацювання. Встановлення загальної форми Подання, закріпленої у КПК України, чітких строків для кожного суб'єкта процедури, визначення критеріїв, якими має керуватися склад комітету, а також зобов'язання надходження до комітету разом із Поданням матеріалів усього кримінального провадження зумовить швидкий і об'єктивний розгляд зняття депутатської недоторканності відповідно до чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». - Харків : Одиссей, 2012. - 360 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.- Ст. 141.
3. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листоп. 1992 р. № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 3. - Ст. 17.
4. Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>. - Назва з екрана.